

О.С. Комар
Уманський державний
педагогічний університет
імені Павла Тичини

ТЬЮТОРСЬКИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ДОРΟΣЛИХ УЧНІВ В УМОВАХ ВІДКРИТОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Соціальний статус індивіда визначає його професійна компетентність, мобільність і досвід, що забезпечує своєчасну адаптацію до змін, а відповідно, конкурентоспроможність на ринку праці.

У статті розглянуто поняття тьюторства і тьюторського супроводу дорослих учнів під час навчання, висвітлено особливі вимоги до забезпечення тьюторства дорослих учнів в умовах відкритого освітнього простору. Привернено увагу до вагомості якісної професійної освіти дорослих протягом життя, що призвело до необхідності фахівців-фасилітаторів, котрі повинні володіти не лише відповідними професійними знаннями, вміннями і навичками, здатними до впровадження у навчальний процес новітніх технологій навчання, а також, виконувати роль психолога.

Ключові слова: *тьютор, тьютор-фасилітатор, тьюторство, досвід, освіта, принципи навчання дорослих, інтерактивні технології.*

Социальный статус индивида определяет его профессиональная компетентность, мобильность и опыт, что обеспечивает своевременную адаптацию к изменениям и, соответственно, конкурентоспособность на рынке труда.

В статье рассмотрено понятие тьюторства и тьюторского сопровождения взрослых при обучении, освещены особые требования к обеспечению тьюторства взрослых учащихся в условиях открытого образовательного пространства. Привлечено внимание к значимости качественного профессионального образования взрослых в течение жизни, что привело к необходимости специалистов-фасилитаторов, которые должны обладать не только соответствующими профессиональными знаниями, умениями и навыками, способными к внедрению в учебный процесс новейших технологий обучения, а также выполнять роль психолога.

Ключевые слова: *тьютор, тьютор-фасилітатор, тьюторство, опыт, образование, принципы обучения взрослых, интерактивные технологии.*

The article reveals the problem of tutoring and tutor support of adult learners during their lifelong education; special requirements for adult learners tutoring in the open education space are identified. Attracted attention to the importance of quality of professional education for adults, leading to the need for specialist facilitators who must have not only the professional knowledge, skills

and abilities, able to implement the learning process of new learning technologies as well as serve as a psychologist.

Key Words: *tutor, facilitator, tutoring, experience, education, principles of adult learning, interactive technology.*

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку суспільства потребує підготовки педагогічних кадрів, перш за все, орієнтованих на неперервний розвиток особистості, на саморозвиток, на здатність самовдосконалення. Наприкінці минулого століття і сьогодні відчутним стали виклики цивілізації, які призвели багато країн до чергової освітньої «перебудови», переосмислення, до відповідних глибоких реформ освітнього простору. Цей процес відбувається у різних країнах, проте досвід Франції нас цікавить найбільше. Освітні реформи орієнтовані на задоволення сучасних і перспективних потреб суспільства, на ефективне використання людських ресурсів.

Як і учні середньої школи, студенти вищих навчальних закладів і дорослі також мають необхідність у супроводі під час навчання. Супроводжувати – означає «йти разом, бути поруч або допомагати» [6]. У західноєвропейській освіті існують різні дефініції освітньої діяльності педагогів у системі підтримки учнів: тьютор, куратор, наставник, ментор, координатор, радник, фасилітатор, педагог з кар'єрного росту тощо. За різними назвами простежується найголовніше призначення цього фахівця – надання допомоги при укладанні індивідуального плану навчання, консультацій щодо їх реальних можливостей і здібностей, рекомендацій для самостійного вирішення складних проблем. **Аналіз актуальних досліджень** показав, що тьютор-фасилітатор – відносно нове педагогічне поняття в освітньому просторі неперервної освіти дорослих, але загалом в освіті не нове. Тьютор – «tutor» в перекладі з англійської – педагог-наставник. Етимологія цього слова (лат. tueor – піклуватися, оберігати) пов'язана з поняттями – «захисник», «покровитель». Тьютор – це той, хто супроводжує процес освоєння нової діяльності. Тьюторство, як зазначає

В. Громовий, це оксфордсько-кембриджський феномен, який утвердився ще у двох славетних університетах середньовічної Англії. Тьютор повинен був досконало вивчати свого учня, його характер, нахили, здібності й недоліки, здійснювати над ним «усіляку опіку», знати його, а також оточення, в якому він знаходиться. О. Плахотник вважає тьютора «дійсно новою фігурою в педагогічному просторі, котра відноситься до освіти всіх ступенів». В. Конєв дає таке визначення цьому поняттю: «Учитель-тьютор – це не предметник, це Педагог, або Вчитель у власному значенні цього слова і з великої літери, який працює не зі значенням-інформацією, а з культурною ситуацією, при якій в учня народжується знання-думка...». Отже, тьютор – особливого типу викладач, який грає роль консультанта, наставника, організатора самостійної діяльності учня з освоєння змісту курсу і особистісно-професійного розвитку і саморозвитку [1].

У цілому, тьюторство розглядається під різним кутом у наступних напрямках: особливості діяльності тьютора в дистанційному навчанні (В. Овсянніков, А. Теслинов, Л. Бендова, В. Кухаренко, Г. Чернявська, О. Андреев, С. Федотова, Т. Койчева та ін.); впровадження тьюторства у школі (В. Конєв, А. Решетнікова, Є. Волошина, М. Черемних, Н. Михайлова, О. Плахотник, П. Щедровицький, С. Мануйлова, Т. Ковалева та ін.); впровадження технології індивідуального тьюторства під час профільного навчання (Т. Афанасьєва, Н. Нємова, Т. Пуденко та ін.)

Освіта повинна готувати людину, органічно адаптовану до життя в світі багатоманітних зв'язків – від контактів із найближчим оточенням до глобальних зв'язків. Тому так важливо навчити людину співжиття з іншими людьми і суспільними структурами. Виробляти вміння регулювати різні психологічні, соціальні, політичні, міжнаціональні конфлікти з додержанням вимог культури плюралізму думок. Людина ХХІ ст. повинна розуміти світоглядні принципи «Єдність у розмаїтті» та «Доповнення замість протиставлення» і керуватись ними [3]. До здійснення таких ідей потрібні такі фахівці-тьютори, які могли б ефективно їх реалізувати. У

зв'язку з цим, постає проблема особливих вимог до забезпечення тьюторського супроводу розвитку дорослих учнів в умовах відкритого освітнього простору, котрі повинні володіти не лише відповідними професійними знаннями, вміннями і навичками, здатними до впровадження у навчальний процес новітніх технологій навчання, а також, виконувати роль психолога, що і визначає **мету статті**.

Тьютору слід знати, що кожний дорослий учень шукає в навчанні відповіді на запитання, що стосуються його особистісного зростання і професійного зростання, і повинні спрямовувати свою діяльність-допомогу на те, щоб вчасно підказати вихід з кризової ситуації, дати змогу реалізувати себе та свої професійні знання в обраній галузі. Аналіз професійної літератури показав, що специфіка навчання дорослого учня полягає в тому, що він боїться чогось не знати, дорослі мають великі переживання через власні «невдачі», менше йдуть на ризик і «авантюри» у навчальному процесі. Відмінною рисою дорослого є вміння приймати рішення та бути відповідальними за них, розуміння та усвідомлення важливості багатьох речей і видів діяльності. Під час навчання дорослі здебільшого керуються внутрішньою мотивацією, їх, на відміну від школярів та студентів, не можна залякати, змусити, задобрити. Л. Логгінова та А. Круп'як визначають принципи навчання дорослих, зазначаючи, що вони є загально визнаними, і радять будувати навчання дорослих на основі таких положень:

1. Дорослі вчать тільки те, що вони готові вчити.
2. Дорослі краще вчаться тому, що вони реально роблять.
3. Дорослі вчаться на власних помилках.
4. Дорослі легше вчити те, що їм знайомо.
5. Дорослим у навчанні допомагають різні органи відчуттів.
6. Дорослі вчаться методично і, в нашій культурі, систематично.
7. Дорослі не можуть вивчити те, чого вони не розуміють.
8. Дорослі вчаться на практиці.
9. Дорослі вчаться краще, якщо бачать прогрес у навчанні.

10. Дорослі краще реагують, коли те, чому вони повинні навчитися, пропонується їм у придатній для них формі. Адже всі ми різні [4].

На нашу думку, зв'язок між досвідом і новими знаннями, їхнім практичним використанням є очевидним. Ми зобразили так звану ієрархію взаємодії досвіду та освіти протягом життя (а саме освіти дорослих) на рисунку (див. рис. 1).

Рис. 1

Взаємодія досвіду та освіти дорослих

Аналізуючи вищесказане, можна сказати, що в умовах ефективної ринкової економіки єдиним чинником, що реально визначає становище індивіда у відкритому освітньому просторі, є його професійна компетентність, мобільність і досвід, що забезпечує своєчасну адаптацію до змін, а відповідно, конкурентоспроможність на ринку праці. Очікувана продуктивність дорослого пов'язана з обсягом його професійних знань і умінь, освоєних ним в процесі професійної підготовки, вироблення внутрішньої мотивації та подолання різноманітних бар'єрів під час різноманітних прикладних курсів, що спираються на його базову підготовку, а також наявність практичних умінь і навичок, здобутих ним під час активної трудової діяльності. Тьютор покликаний спрямовувати, будучи фасилітатором навчального процесу, не нехтуючи набутим досвідом, як було зазначено вище.

«Мета освіти полягає в тому, – пише Джон Гудлед, – щоб виховати гуманних людей, які думають, відчувають, живуть і діють, людей, які можуть любити, глибоко відчувати, розширювати своє внутрішнє «Я» і продовжити процес самоосвіти» [7]. Головними завданнями діяльності тьютора, який супроводжує навчання дорослих, є забезпечення навчання в толерантній атмосфері і соціального розвитку людини; вивчення особистостей своїх учнів, їхніх інтересів і потреб, труднощів і проблем, конфліктів, своєчасне надання допомоги (особлива увага приділяється так званій групі «ризик», до якої відносяться: іммігранти, інваліди, ув'язнені, вихідці з бідних сімей, жінки, дорослі, що не отримали шкільну освіту); охорони і захисту прав людини; підтримки адаптації дорослих учнів до навчання, встановлення партнерських стосунків між дорослими учнями, створення комфортного, особистісно орієнтованого простору мікросередовища; створення умов для самоосвіти і самовдосконалення, розвитку здібностей.

В галузі освітніх технологій найбільша увага приділяється міжнародній інтеграції, найсучаснішим досягненням інформаційно-комунікативних технологій. Активне використання сучасних технологій у процесі навчання

на міжнародному рівні визначає необхідність забезпечення академічним, технологічним, навчально-методичним і організаційним забезпеченням навчального процесу дорослих учнів. Інтерактивне навчання – це специфічна форма організації пізнавальної діяльності, яка має передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожна людина відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [5]. Навчальний процес за умов інтерактивного навчання полягає в тому, що навчання здійснюється у процесі постійної, *активної* (курсив автора), позитивної взаємодії всіх учасників навчального процесу, навчання у співпраці. Той, хто вчить-спрямовує і той, хто вчиться є рівноправними суб'єктами навчання. В результаті організації навчальної діяльності за таких умов в групі створюється атмосфера взаємодії, співробітництва. Організація інтерактивного навчання передбачає використання і рольових ігор, моделювання життєвих ситуацій, створення проблемної ситуації. Формуючим елементом в інтерактивних методах навчання є інтерактивне спілкування учнів. З позицій теорії діяльності інтерактивне спілкування є найважливішою складовою сучасного навчання. Полілог створює і підтримує спільну навчальну діяльність, в якій і відбувається розвиток його учасника. Він сприяє переводу індивідуальних видів діяльності в діяльність спільну, об'єднану єдиною метою. Про які ж новітні технології йдеться, коли ми говоримо про тьюторський супровід ? Перш за все, це інтерактивні технології, що допомагають фахівцю-фасилітатору організувати навчальний процес, такі як: «Криголам» (цю технологію можна використовувати на першому етапі навчання, а саме при знайомстві тьютора з групою і самих «учнів» з їхнім майбутнім колективом), «ГЕРБ» (технологія спрямована на *подолання психологічного дискомфорту*, який, можливо, пануватиме в групі на початку навчального процесу), «Рефлексія» (проектування перспектив), «Займи позицію» (технологія спрямована на обґрунтування своєї позиції, життєві принципи), технологія «Мікрофон» та прийом «Незакінчені речення» (продовжити речення, записані на дошці: «Сьогодні на занятті я зрозумів...», «Людину можна

назвати освіченою, якщо вона...»), «Робота у малих групах» (технологія кооперативного навчання) та багато інших.

Отже, слід ще раз наголосити, що тьюторський супровід є творчою діяльністю фахівця організації навчального процесу дорослих учнів в широкому освітньому просторі. Ця діяльність покерована найкращими педагогічними та андрагогічними традиціями теорії і практики, що супроводжуються застосуванням новітніх інтерактивних технологій навчання і комунікативних здібностей тьютора-фасилітатора, який має володіти не лише професійними знаннями, а й виконувати одночасно роль психолога. Подальшого дослідження вимагають питання, що стосуються методичного забезпечення тьюторської діяльності, професійної підготовки та моральної готовності фахівців до тьюторства, створення моделі тьюторського супроводу освіти дорослих.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бендова Л. В. Система підготовки тьюторів – етапи розвитку кар'єри / Л. В. Бендова // *Якість дистанційного навчання (концепції, проблеми, рішення): Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 10 грудня 2004.* – М.: МГІУ, 2004. – С. 43–44.
2. Ковалёва Т. М., Долгова Л. М. Концепция школы «Эврика-развитие» как школы индивидуально-ориентированного образования / Т. М. Ковалёва, Л. М. Долгова // *Управление школой индивидуального образования.* — Томск, 2002. — с. 15-19.
3. Кремень В. Філософія освіти ХХІ століття / Василь Кремень. – Київ, 2003. – № 2. – С.2-6
4. Логгінова Л., Круп'як А. Школа молодого лідера „Нова молодь – нова Україна”. Семінар ІV. Тренінг для тренерів: Інститут Політичної Освіти, Офіс Кординатора проектів ОБСЄ в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.google.ru/url?sa=t&rct=j&q=%D0%BB.%20%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B3%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%20%D0%B0.%20%D0%BA%D1%80%D1%83%D0%BF%E2%80%99%D1%8F%D0%BA&source=web&cd=1&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.ipo.org.ua%2Farchive%2F2005%2F15_materialy_treninga.doc&ei=BZM9UeOIBaWM4

[gTroYCgCQ&usg=AFQjCNHDctabwPvBbknHG7BkCwa0D_iRIg&bvm=bv.43287494,d.Yms&cad=rjt](https://troycgco.usg.afqjcnhdctabwpvbknhg7bkcwa0d.irig&bvm=bv.43287494,d.Yms&cad=rjt). – Назва з екрану

5. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: А.П.Н., 2002. – 136 с.

6. Толковый словарь Даля [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovardalya.ru/>. – Назва з екрану.

7. Goodlad J.I. A place Called School: Prospects for the Future (Twentieth Anniversary Edition)/ John I. Goodlad. – New York : McGraw Hill Professional, 2004. – 413 p.